

İNTERNET YOLUYLA ELDE EDİLEN KİŞİSEL VERİLERİN GENEL BOŞANMA SEBEPLERİ ARASINDA DEĞERLENDİRİLMESİ MESELESİ

EVALUATION OF USE OF PERSONAL DATA OBTAINED THROUGH INTERNET AS GENERAL GROUNDS FOR DIVORCE

Selin SERT*

Özet: Teknolojinin gelişmesi, kişisel verilerin internet ortamında kolaylıkla kullanılmasına imkân tanımıştır. Bu çalışmada, internet ortamında elde edilen kişisel verilerin boşanma sebebi teşkil edip etmeyeceği ya da boşanma davalarında delil olarak kullanılıp kullanılmayacağı, yargı kararlarından hareketle incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: kişisel veri, boşanma, genel boşanma sebepleri, internet, yargı kararları.

Abstract: The development of technology has made it possible to access to and use personal data on internet. In this study, it is analyzed by focusion on court decisions whether personal data obtained on internet can be grounds for divorce, or whether such data can be used as evidence in divorce cases.

Keywords: personal data, divorce, general grounds for divorce, internet, judicial decisions.

I. GİRİŞ

Günümüzde teknoloji çağının gelişmesi ile birlikte Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen genel boşanma sebeplerinin türlerinde de sayıca artış yaşanmıştır. Kişisel verilerin hukuka uygun ya da hukuka aykırı olarak elde edilmesi sonucunda eşler, evlilik birliğinin temelinden sarsılması gerekçesine dayanarak ya da elde ettikleri bu verilerle diğer boşanma sebeplerine dayanarak boşanma davası açma eğilimindedirler. Teknolojinin gelişmesi boşanma sebeplerinin çeşitlenmesine de vesile olmuştur. Çalışmamızda internet yoluyla elde edilen kişisel veri kavramının ne olduğu, kişisel verilerin türleri ile genel boşanma

* Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı.

sebepleri ayrıntılı olarak incelendikten sonra internet yoluyla elde edilen kişisel verilerin genel boşanma sebepleri içerisinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği inceleme konusu yapılacaktır.

II. İNTERNET YOLUYLA ELDE EDİLEN KİŞİSEL VERİLER

A. Genel Olarak:

“Kişisel” kelimesi, “kişi ile ilgili, kişiye ilişkin, kişinin kendi malı olan, şahsî, zati”; “veri” ise, “bir araştırmanın, bir tartışmanın, bir muhakemenin temeli olan ana öge, muta, done ve bilişimde, olgu, kavram veya komutların, iletişim, yorum ve işlem için elverişli biçimli gösterimi” olarak tanımlanmaktadır¹.

Kişisel veri, AİHS ve AİHM kararlarına göre², “kimliği belirtilen veya belirlenebilen bir kişiyle ilgili bütün bilgiler” olarak tanımlanmıştır³. Örnek olarak; cinsiyet, yaş, resim⁴, doğum yeri, doğum tarihi, medeni hal, siyasi veya dini görüşler, tıbbi veriler, polis kayıtları, kişisel harcamalar vb. gibi akla gelebilecek bilgiler kişisel verileri oluşturur⁵. Elbette bu örnekler çoğaltılabilir.

B. Yasal Düzenlemeler:

Ülkemizde kişisel verilerin korunmasına ilişkin olarak kabul edilmiş herhangi bir münferit kanun bulunmamaktadır. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı hazırlanmış ancak kanunlaşmamıştır. Bu

¹ Hayrunnisa Özdemir: Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunması, Doktora Tezi, Ankara 2009, s.151; Engin Dinç: Kişisel Verilerin Korunmasında Uluslararası Düzenlemeler ve Türkiye'nin Durumu, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2006, s. 3.

² AİHS ve Ahim Kararlarına göre kişisel veri kavramı ile Cinsiyet, medeni hal, doğum yeri, diğer kişisel bilgiler ile ilgili bilgileri içeren uygulamalar (Nüfus sayımı); Polis kayıtları gizli olsa bile polis tarafından parmak izi, fotoğraf ve diğer kişisel bilgilerin kaydedilmesi; Tıbbi verilerin toplanması ve tıbbi kayıtların tutulması, Vergi makamlarının kişisel harcamaların detaylarını (ve böylece özel hayatın detaylarını) açıklama zorunluluğu getirmesi, Sağlık, sosyal hizmetler ve vergi gibi idari ve sivil konuları ele alan bireysel kimlik belirleme sistemi kişisel veriler kapsamında değerlendirilmiştir. Kişisel veri; belirli veya kimliği belirlenebilir kişiye ilişkin tüm verileri kapsar.

³ Nilgün Başalp, Kişisel Verilerin Korunması ve Saklanması, Ankara 2004, s. 22.

⁴ Ulrich Dammann- Sipiritos Simitis, EG-Datenschutzrichtlinie, Baden-Baden 1997, 109, PN. 1-3.

⁵ Dammann/Simitis, 109, PN. 1-2.

tasarıya göre kişisel veri; belirli veya kimliği belirlenebilir gerçek ve tüzel kişilere ilişkin bütün bilgileri ifade etmektedir.

Türkiye Kişisel Verilerin Otomatik İşlenmesine İlişkin Olarak Bi-reylerin Korunması Hakkındaki 1981 tarih ve 108 numaralı sözleşmeyi 1981 yılında imzalamıştır ancak bu sözleşmenin yürürlüğe girebilmesi için Kişisel Verilerin Korunması Kanununun yürürlüğe girmesi gerekmektedir. Bakanlar Kurulu tarafından Nisan 2008 yılından beri yasanın kanunlaşması beklenmektedir. Tasarı ile kişisel verilerin işlenmesine ilişkin özel hayatın korunmasının amaçlandığı Anayasa'nın m.17 hükmünde ifade edilen kişinin dokunulmazlığı ilkesinden uyarılama yapıldığı ve tasarinın 95/46/EC Avrupa Birliği Veri Koruma Direktifine paralel bir düzenlemeye sahip olduğu görülmektedir.

Son dönemlerde ülkemizde elektronik haberleşme alanında kişisel verilerin korunmasına yönelik bir yönetmelik çıkarılmıştır. "Elektronik Haberleşme Sektöründe Kişisel Verilerin ve Gizliliğin Korunması" adını taşıyan yönetmelikte, kişisel veri; "tanımlanmış ya da doğrudan veya dolaylı olarak, bir kimlik numarası ya da fiziksel, psikolojik, zihinsel, ekonomik, kültürel ya da sosyal kimliğinin, sağlık, genetik, etnik, dinî, ailevî ve siyasî bilgilerinin bir ya da birden fazla unsuruna dayanarak tanımlanabilen gerçek ve/veya tüzel kişilere ilişkin herhangi bir bilgi" dir.

Her ne kadar ülkemizde kişisel verilerin korunması alanında münferit bir kanun bulunmasa da, Türk Hukukunda Anayasa ve genel esaslar çerçevesinde kişisel verilerin korunmasına yönelik düzenlemeler bulunmaktadır. 12 Eylül 2010 tarihindeki referandum sonrasında 1981 Anayasası'na "Özel Hayatın Gizliliği" başlıklı m.20 hükmüne eklenen üçüncü fıkra ile kişisel veriler koruma altına alınmıştır: "Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir."

Bununla birlikte Türk Medeni Kanunu'nda 'Kişilik Haklarının Korunmasını düzenleyen m.23 ve m.24 hükümleri uyarınca da, kişisel veriler korunmaktadır. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Kişisel Ve-

rilerin Kaydedilmesi başlıklı m.135 hükmünde kişisel verilerin hukuka aykırı olarak kaydedilmesi; m.136 hükmünde ise kişisel verileri hukuka aykırı olarak yayma veya ele geçirme fiili suç olarak düzenlenmiştir.

C. Türleri:

1. Hassas Veriler:

Hassas veriler, temelde birer kişisel veridirler. Ancak, söz konusu verilere kanun koyucunun bazı toplumsal ve siyasi kaygılar sonucu kendilerine farklılık tanımıştır. Bu bakımdan hassas veriler; daha çok, ırk ve etnik unsurlara, düşünce özgürlüğüne, geniş anlamda sağlık durumuna ilişkin verilerdir. Avrupa Birliği'nin Veri Koruma Direktifi m. 8/II'de hassas verilere yer verilmiştir⁶. Söz konusu bu verilerin işlenmeleri kural olarak yasaktır. Bu tür veriler şu gruplar içerisinde özetlenebilirler:

- a. Irk ve etnik unsurlara ait olan veriler,
- b. Düşünce özgürlüğüne dâhil olan veriler,
- c. Geniş anlamda sağlık verileri⁷.

2. Hassas Olmayan Kişisel Veriler:

Kişisel veriler, esasen eşit öneme sahiptirler. Bazı kişisel veriler vardır ki işlendiklerinde Anayasa'da ve TMK'nin 24. maddesinde yer alan kişilik haklarının ihlâli söz konusu olur. Bu verilere hassas kişisel veriler denildiğini inceledik. Söz konusu verilerin dışında kalan, ilgili oldukları kişilerin özelliklerini ortaya koyan hatta onların tanınmasına yardımcı olan bilgilere hassas olmayan kişisel veriler denilmektedir⁸.

Hassas kişisel veriler ile hassas olmayan kişisel veriler arasındaki fark kendini korunma konusunda gösterir. Çünkü kişisel verilere hassas veri özelliği, veri koruma hükümleri tarafından tanınmadıkça, kanun koyucunun tanıdığı ayrıcalıklar da uygulanmaz. Ancak, kanun koyucu tarafından hassaslık niteliği tanınmayan kişisel veriler, söz konusu kişilerin ölümünden sonra dahi Anayasal korumanın kapsamı altındadırlar. Meselâ, ırkî verilere hassas olma özelliği veri koruma mevzuatına göre kişinin hayatı müddetince tanınır. Bu sebeple kişi öldükten sonra söz konusu koruma da ortadan kalkar⁹.

⁶ Özdemir: s. 152.

⁷ Özdemir: s. 152-153.

⁸ Özdemir: s. 162.

⁹ Özdemir: s. 162-163.

III. GENEL BOŞANMA SEBEPLERİ

A. Genel Olarak:

Belirli bir olguya ya da olaya dayanmayan önceden belirlenmesi ve saptanması mümkün olmayan çok çeşitli ve farklı sebeplerden veya bir olayı esas alan boşanma sebeplerine genel boşanma sebepleri adı verilmektedir¹⁰.

Boşanmanın genel sebepleri önceden belirlenmesi mümkün olmayan pek çok olay sebebiyle meydana gelebilecektir. Özel boşanma sebeplerinden farklı olarak - zina, pek fena muamele, terk, haysiyetsiz hayat sürme- belirli bir olaya ya da duruma dayalı bir boşanma durumu söz konusu değildir. Bu sebeple boşanmanın genel sebeplerinden bahsedebilmemiz için Türk Medeni Kanununun incelenmesi gerekmektedir.

Boşanmanın genel sebepleri Türk Medeni Kanunu m. 166 hükmünde¹¹ düzenlenmiştir¹². Madde hükmünün incelenmesinden üç

¹⁰ Turgut Akıntürk- Derya Ateş Karaman, Türk Medeni Hukuku- Aile Hukuku, Cilt II, İstanbul 2013, s. 261.

¹¹ Eski Medeni Kanunun 134. maddesine göre, "Evlilik birliği ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa eşlerden her biri boşanma davası açabilir. Yukarıdaki fıkrada belirtilen hallerde davacının kusuru daha ağır ise, davalının açılan davaya itiraz hakkı vardır. Bununla beraber bu itiraz, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise ve evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamışsa boşanmaya karar verilebilir" (12 Mayıs 1988 tarih ve 19812 sayılı RG). Anılan maddenin 1988 yılında yapılan değişiklikten önceki orijinal hali ise, " Aralarında müşterek hayatın çekilmez bir hale gelmesini mucip olacak derecede şiddetli bir geçimsizlik baş gösterdiği takdirde karı kocadan her biri boşanma davasında bulunabilir. Eğer geçimsizlik iki taraftan birine daha ziyade kabili isnat ise boşanma davasını ikame hakkı ancak diğer tarafa aittir" şeklindedir. Görüleceği üzere 743 sayılı EMK. 134. maddesinde 3444 sayılı yasayla 1988 yılında yapılan değişiklikle ağır kusurlu eşe de dava açma hakkı tanınmıştır. Oysaki maddenin ilk halinde, ağır kusurlu eşe evlilik birliğinin temelinden sarsılması hukuksal nedenine dayalı olarak boşanma davası açma hakkı tanınmamıştı. Diğer yandan eski Medeni Kanunun 1988 yılında yapılan değişiklikle ortaya çıkan 134. maddesi yeni Medeni Kanun kapsamında değişikliğe uğramadan geçerliliğini korumuştur. Belirtilen ki Medeni Kanununun 166. maddesi tasarıdaki haliyle değişikliğe uğramaksızın hem alt komisyonda hem de genel kurulda aynen kabul edilmiştir (Adalet Bakanlığı Tutanaklarla Türk Medeni Kanunu Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü Ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun, Ankara 2002, s. 528-531).

¹² Önceki Medeni Kanun m.134 hükmünde bir tek genel boşanma sebebi düzenlenmiş ve buna "imtizaçsızlık" olarak isimlendirilmiş idi. Doktrinde bu sebep madde metnine uygun olarak "şiddetli geçimsizlik" şeklinde isimlendiriliyordu.; Bilge Öztan: Aile Hukuku, Ankara 2004, s. 240; Hıfzı Veldet Velidedeoğlu: Türk Medeni Hukuku, C.II, Aile Hukuku, İstanbul 1965, 214; Selahattin Sulhi Tekinay: Türk

tür genel boşanma sebebinin düzenlendiği göze çarpmaktadır¹³. Bu durumlardan ilki; evlilik birliğinin temelinden sarsılmasıdır. İkinci durum; eşlerin birlikte dava açması veya bir eşin diğer eşin açtığı davayı kabul etmesi durumudur. Son durum ise, evlilik birliğinin fiilen kurulamamasıdır¹⁴.

B. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması:

1. Genel Olarak:

Medeni Kanun m. 166/1 ve II ye göre, *“evlilik birliği ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenemeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa eşlerden her biri boşanma davası açabilir. Yukarıdaki fıkrada belirtilen hallerde davacının kusuru daha ağır ise, davalının açılan davaya itiraz hakkı vardır. Bununla beraber bu itiraz, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamışsa boşanmaya karar verebilir”*.

Madde hükmünün incelenmesinden hükmü değerlendirecek olanın yani eşler tarafından ileri sürülen boşanma sebebinin değerlendirmesinin hâkim tarafından boşanma sebebi olarak değerlendirileceği açıktır.

2. Şartları:

a. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması:

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması, eşler arasında duygu ve fikir ayrılığının olmasını ifade etmektedir¹⁵. Evlilik birliğinin teme-

Aile Hukuku, İstanbul 1990, s. 18; Akıntürk- Ateş Karaman: s. 261.

¹³ Demet Özdamar, Türk Hukukunda Özellikle Türk Medeni Kanunu Hükümleri Karşısında Kadının Hukuki Durumu, Ankara 2002, s. 357.

¹⁴ Öğretide, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasının genel boşanma nedeni olduğunda birlik olmasına karşın, MK 166 II ve III fıkralarında düzenleme bulan anlaşmalı boşanma ve ortak hayatın yeniden kurulamaması nedenlerinin genel boşanma nedenlerinden olup olmadığı tartışmalıdır. Anlaşmalı boşanma ve ortak hayatın yeniden kurulamaması nedenlerinin genel boşanma nedenleri arasında olduğunu kabul eden yazarların ortak olarak dayandıkları gerekçe, bu iki nedenin MK. 166. madde çatısı altında düzenlenmiş oluşu ve madde lafzında kanun koyucunun evlilik birliğini temelinden sarsılmış oluşunu karine olarak kabul etmesidir. Serap Helvacı: İsviçre ve Türk Hukuklarında Boşanma Sebepleri”, Prof.Dr. Ömer TEOMAN’a 55. Yaş Günü Armağanı, C. 2, İstanbul 2002,1156-1168; Bilge Öztan, “Türk Medeni Kanununa Göre Evliliği Sona Erdiren Sebepler Özellikle Boşanma”, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz’ e Armağan, Ankara 2003, s. 717; Aksi fikir için bkz., Hüseyin Hatemi / Rona Serozan, Aile Hukuku, İstanbul 1993, s. 217-218.

¹⁵ Mustafa Dural- Tufan Ögüz- Mustafa Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku C.III, Aile

linden sarsıldığı hallerin¹⁶ çoğunluğu geçimsizlik şeklinde ifade edilmektedir. Ancak bazen geçimsizlik söz konusu olmadığı halde evlilik birliği temelinden sarsılmış olabilecektir¹⁷. Örneğin; eşlerden birinin sürekli olarak üreme yeteneğini kaybetmesi aslında geçimsizlik sebebi olmamasına rağmen evlilik birliğinin temelinden sarsılması sonucunu doğurabilecek nitelikte bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır.

Her ailede yaşanabilecek ufak tefek olumsuzluklar ani ve fevri hiddet ve hareketler evlilik birliğini temelinden sarsacak ve boşanmaya sebep olabilecek olaylar değildir¹⁸.

b. Eşlerden En Az Biri İçin Ortak Hayatın Çekilemez Hale Gelmesi:

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması eşlerden birisi ya da ikisi için ortak hayatı çekilmez hale getirmelidir¹⁹.

Eşler açısından ortak hayatın çekilmez hale gelip gelmediğinin belirlenmesi hâkime verilmiş bir takdir yetkisini ifade etmektedir²⁰. Hâkim tarafların ileri sürdüğü boşanma sebeplerinin ortak hayatı çekilmez hale getirip getirmediğini kendisi takdir edecektir. Hangi sebeplerin eşler açısından ortak hayatı çekilmez hale getirdiğini inceleyecek olan hâkim doktrin ve mahkeme kararlarına göre inceleme yapacak ve ortak hayatı çekilmez hale getiren bu durumun evlilik birliğini temelinden sarsıp sarsmadığını inceleyecektir²¹.

Hukuku, İstanbul 2014, s. 117; Serap Helvacı- Fulya Erlüle: Medeni Hukuk, İstanbul 2011, s. 158; Ahmet M. Kılıçoğlu: Medeni Hukuk Temel Bilgiler, Ankara 2012, s. 280; Aydın Zevkliler- Şeref Ertaş- Ayşe Havutçu- Damla Gürpınar: Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk (Temel Bilgiler), Ankara 2013, s. 297-298.

¹⁶ Ebru Ceylan, Türk İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, İstanbul 2006, s. 24; Öztan: s. 718; Talih Uyar: "Yargıtay Kararlarında Evlilik Birliğinin Sarsılması veya Müsterek Hayatın Yeniden Kurulamaması Nedeniyle Boşanma", Prof. Dr. Kemal Oğuzman Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 1237; Veldet Velidedeoğlu: "İmtizaçsızlık Sebebiyle Boşanmada Kusur Mefhumu", İstanbul 1943 ,s.4.

¹⁷ Mustafa Dural- Tufan Ögüz, Aile Hukuku, İstanbul 1998, s. 124.

¹⁸ Velidedeoğlu, s. 215-216; Ferit Hakkı Saymen- Halid Kemal Elbir: Türk Medeni Hukuku, C. III, Aile Hukuku, İstanbul 1960, s. 255; Andreas Schwarz: Aile Hukuku, İstanbul 1946, s. 153.

¹⁹ Bülent Köprülü- Selim Kaneti, Aile Hukuku, İstanbul 1989, s. 170.

²⁰ August Egger, Zürcher Kommentar, Familienrecht, 1. Abteilung, Das Eherecht, (Art. 90-251, ZGB.), Zürich,1936, (Çev. Tahir Çağa, İstanbul 1943), s. 186).

²¹ Dural-Ögüz- Gümüş, s. 118.

c. Davalının Davacının Daha Az Kusurlu Olduğunu İleri Sürmemiş Ya da İleri Sürülen İtiraz Kabul Edilmemiş Olmalıdır:

Evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması için tarafların kusurlu olması boşanma davası için aranan şartlardan birisi değildir. Ancak kanun koyucu davalıya kusuru ileri sürerek kendisine karşı açılmış olan bu davaya engel olma imkânını tanımıştır. Yani davalı ister kusurlu olsun ister kusurlu olmasın açılmış olan boşanma davasında evlilik birliğini temelden sarsan olayda davacı daha kusurlu ise bu durumu ileri sürerek eşinin kendisine karşı açmış olduğu bu davaya itiraz edebilir.

Davaya itiraz edilmesi aslında teknik anlamda bir itirazı ifade etmemektedir. İtiraz hâkim tarafından resen göz önüne alınmalıdır. Oysa ki kanun koyucu m.166 hükmünde hâkim tarafından resen göz önüne alınan bir durumu değil aksine tarafların itirazı ile hâkim tarafından incelenmesi gereken bir durumu ortaya koymuştur. Bu sebeple madde hükmünde itiraz ile ifade edilen durum defidir²².

Madde hükmünün incelenmesi sonucu ortaya çıkan bir diğer durum da bu definin ileri sürülmesi için tarafların kusursuz olmaması gibi bir şart aranmamaktadır²³. Madde hükmünde aranan şart eşlerden birinin kusursuz olsa dahi daha az kusurlu olduğunu iddia ederek diğer eşin açmış olduğu boşanma davasına itiraz edebilmesidir.

Madde hükmünde kanun koyucu bu durumun kötüye kullanılmasını engellemek için son bir fıkra hükmü daha getirmiştir. Buna göre; *"bununla beraber bu itiraz hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamışsa boşanmaya karar verebilir"*. Davacı daha az kusurlu olmasına rağmen hâkim itiraz yoluyla bu hakkın kötüye kullanıldığına kanaat getiriyorsa bu durumda boşanmaya karar verebilecektir.

²² Dural-Öğüz- Gümüş, s. 119.

²³ Velidedeoğlu, s. 222; Saymen- Elbir: s. 258; Schwarz: s. 155; Selahattin Sulhi Tekinay, Türk Aile Hukuku, İstanbul 1990, s. 182; Feyzi Feyzioğlu, Aile Hukuku, İstanbul 1986, s. 307; Oğuzman- Dural, s. 125; Aydın Zevkliler- Beşir Acabey- Emre Gökyayla, Medeni Hukuk (Giriş- Başlangıç Hükümleri- Kişiler Hukuku- Aile Hukuku), Ankara 1997, s. 821; Köprülü- Kaneti, s. 170; Öztan: s. 249.

C. Eşlerin Boşanma Konusunda Anlaşması:

1. Genel Olarak:

Eşlerin boşanma konusunda anlaşmaları m.166/3 hükmünde düzenlenmiştir. Bu hükme göre; *“evlilik birliği en az bir yıl sürmüş ise, eşlerin birlikte başvurması ya da bir eşin diğer eşin diğerinin davasını kabul etmesi halinde, evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Bu halde boşanma kararı verilebilmesi için, hâkimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe açıklandığına kanaat getirmesi ve boşanmanın mali sonuçları ile çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması şarttır. Hâkim, tarafların ve çocukların menfaatini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü halinde boşanmaya hükmolunur. Bu halde tarafların ikrarlarının hâkimi bağlamayacağı hükmü uygulanmaz”*.

Eşlerin boşanma konusunda anlaşmış olmaları, genel ve mutlak bir boşanma sebebidir. Genel ve mutlak boşanma sebebi olmasının sebebi hâkimin madde hükmünde sayılan şartların gerçekleşmesi halinde tarafların boşanmasına karar verme konusunda takdir hakkına sahip olmaması anlamına gelmektedir²⁴.

2. Şartları:

a. Evlilik En Az 1 Yıl Sürmüş Olmalıdır:

Tarafların birbirini tanıması en azından birbiri hakkında bir fikir sahibi olması, evlilik müessesenin ciddi olduğunun farkına varmaları için kanun koyucu tarafların anlaşarak boşanabilmeleri için en az bir yıl evli olma şartını koymuştur.

b. Eşler Birlikte Mahkemeye Başvurmalı Ya da Açılmış Olan Davayı Diğer Eş Kabul Etmiş Olmalıdır:

Madde hükmünün uygulanabilmesi için, eşler boşanmak için mahkemeye birlikte başvurmalı ya da eşlerden yalnız birisi tarafından boşanma davası açılmış ise diğer eşin açılmış olan bu davayı kabul etmesi gerekmektedir.

²⁴ Akıntürk- Ateş Karaman, s. 270.

Eşlerin birlikte veya ayrı dava açması durumunda boşanma davasının açılma sebebi önemli değildir. Taraflar evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması sebebine dayanarak boşanma davası açabileceği gibi diğer sebeplere dayanarak da boşanma davası açabilecektir²⁵.

c. Tarafların Dinlenmesi:

Tarafların anlaşarak boşanma konusunda gerçek iradelerini ortaya koymaları bakımından hâkim taraflar boşanma davasında kendilerini avukat aracılığı ile temsil ettirmiş olsa dahi tarafları bizzat dinlemek zorundadır. Hükümün amacı hem tarafların bir kere daha düşünmesini sağlamak hem de tarafların boşanma konusunda anlaşmalarında özgür iradeleri ile karar verdiklerinin tespit edilmesidir.

d. Tarafların Anlaşmasının Uygun Bulunması:

Tarafların anlaşmalı boşanabilmesi için, boşanmanın mali sonuçları ve çocukların durumu için bir anlaşma yapmaları gerekmektedir. Anlaşma duruşma öncesi yazılı olarak yapılabileceği gibi taraflar duruşma sırasında da ne şekilde bir anlaşmaya vardıklarını hâkim önünde açıklayabileceklerdir.

Hâkim tarafların yaptığı anlaşmayı uygun bulursa ya da uygun bulmadığı hususları taraflara bildirip taraflarca bu boşluklar doldurulursa boşanmaya karar verecektir.

D. Ortak Hayatın Kurulamaması:

1. Genel Olarak:

Türk Medeni Kanunu m.166/4 hükmü gereğince; “boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi halinde her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir”.

Boşanma sebeplerinden birine dayanılarak açılan bir dava redde-

²⁵ Dural-Öğüz- Gümüş, s. 121.

dilmiş ve bu kararın kesinleşmesinden üç yıl geçmiş olmasına rağmen ortak hayat kurulamamış ve bir fiili ayrılık durumu söz konusu ise evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olduğunun ispatlanmasına gerek yoktur ve eşlerden birinin de istemiyle hâkim boşanmaya karar verecektir.

2. Şartları:

a. Açılmış Olan Bir Boşanma Davasının Reddedilmiş Olması:

Taraflardan birisi tarafından daha önce herhangi bir sebebe dayalı olarak açılan davanın hâkim tarafından reddedilmiş olması gerekmektedir. Boşanma davasının hangi sebeple açıldığının önemi yoktur. Önemli olan hangi sebeple olursa olsun bir boşanma davasının açılmış olması ve bu davanın reddedilmiş olması gerekmektedir.

b. Boşanma Kararının Üzerinden Üç Yıl Geçmiş Olmalı ve Bu Sürede Ortak Hayat Kurulamamış Olmalıdır:

Üç yıllık süre yeni boşanma davası açıldığı zaman dolmuş olmalıdır. Red kararının kesinleşmesi üç yıllık sürenin başlangıç tarihini ifade etmektedir. Üç yıllık sürenin kesintisiz olması gerekmektedir. Tarafların üç yıl içinde bir araya gelmeleri durumunda bu durum ortak hayatın kurulduğu ya da kurulabildiği anlamına geleceğinden üç yıllık fiili ayrılık üresinin kesintisiz olması gerekmektedir.

c. Eşlerden Biri Boşanmayı Talep Etmelidir:

Eşlerden biri tarafından açılacak olan boşanma davasında davayı hangi eşin açtığına bir önemi bulunmamaktadır. Reddedilen davada davacı ya da davalı olmak evlilik birliğinin temelinden sarsılması ya da ortak hayatın kurulamamasında kusurlu olmak ya da kusursuzluk davanın açılması açısından önemli değildir²⁶.

Hâkim bu şartların gerçekleşmesi halinde boşanmaya karar vermek zorundadır.

²⁶ Dural-Öğüz- Gümüş, s. 124.

IV. İNTERNET YOLUYLA ELDE EDİLEN KİŞİSEL VERİLERİN GENEL BOŞANMA SEBEPLERİ ARASINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Medeni Kanunun kabul etmiş olduğu boşanma sebepleri nitelikleri ve kapsamı itibariyle birbirinden çok farklıdır. Bunlardan bir kısmı, zina, hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl hastalığı gibi belli olgulara ve olaylara dayanmaktadır. Bu sebepler özel boşanma sebebi olarak adlandırılmaktadır. Boşanma sebeplerinden bazıları ise evlilik birliğinin temelinden sarsılması, eşlerin anlaşması ve eylemli ayrılık ise belirli bazı olay ve olgulara değil çeşitli olay ve olgulara dayandıkları için evlilik birliğinin temelinden sarılmasına yol açacakları için tek tek sayılması ve belirlenmesi mümkün değildir. Bu sebeple bu boşanma sebepleri genel boşanma sebepleri olarak adlandırılmaktadır.

Özel boşanma sebepleri Türk Medeni Kanununda tek tek sayılmış ve bu sebeplere dayanarak açılacak olan davarlın nitelikleri ayrıca ve özel olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla internet yoluyla elde edilen kişisel veriler özel boşanma sebebi teşkil etmezler.

Genel boşanma sebepleri ise Türk Medeni Kanunu m. 166 hükmünde evlilik birliğinin sarsılması, eşlerin anlaşması ve ortak hayatın yeniden kurulamaması ve fiili ayrılık olarak üçe ayrılmıştır. Genel boşanma sebepleri üçe ayrılarak incelenmiş olmasına rağmen evlilik birliğinin temelden sarsılması içerisinde birden fazla olay ve olguyu barındırabilecek niteliktedir. Yargıtay kararlarında bu duruma örnek gösterilen olay ve davranışlar bulunmaktadır. Örneğin; “evli kadının bekâr erkeklerle birlikte gazino, plaj gibi mesire yerlerinde görülmesi²⁷, ortak hayatı çekilmez hale getiren aşırı kıskançlık²⁸, eşe hakaret ederek başkalarının önünde küçük düşürme²⁹, bir işte çalışarak eve ve çocuklara bakma ödevini savsaklama³⁰ ve kocanın içkiye düşkün olması³¹ gibi sebeplerdir. Yargıtay tarafından genel boşanma sebebi olarak kabul edilen olgu ya da olayların sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

²⁷ Y. 2.HD. 22.3.1956, 1626/1748.

²⁸ HGK, 26.4.1972, 2-589/262.

²⁹ HGK 8.7.1991, 2-200/568.

³⁰ Y. 2. HD, 29.03.1992, 2408/2896.

³¹ Saymen/ Elbir, s. 255.

İnternet yoluyla elde edilen verilerden elde edilen bilgiler özel boşanma sebepleri kanunda sınırlı sayıda sayıldığı, belirtildiği ve taraflarca yeni bir boşanma sebebi belirlenemediği için öncelikle genel boşanma sebepleri içerisinde değerlendirilmelidir.

İnternet yoluyla elde edilen kişisel verilerin tamamı genel boşanma sebebi olarak kabul edilebilir mi? İnternet yoluyla elde edilen kişisel veriler hassas kişisel veriler ve hassas olmayan kişisel veriler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Hassas veriler; daha çok, ırk ve etnik unsurlara, düşünce özgürlüğüne, geniş anlamda sağlık durumuna ilişkin verilerdir. İlgili oldukları kişilerin özelliklerini ortaya koyan hatta onların tanınmasına yardımcı olan bilgilere hassas olmayan kişisel veriler denilmektedir. Kanımızca kişisel veriler hassas kişisel veriler ve hassas olmayan kişisel veriler olarak ayrımına tabi tutulmalarına rağmen genel boşanma sebeplerinden evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayalı olarak açılacak boşanma davalarında önemli olan evlilik birliğinin temelinden sarsılıp sarsılmadığının tespit edilmesidir. Dolayısıyla hassas bir kişisel veri nasıl evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına sebep olabiliyor ise hassas olmayan bir kişisel veri de evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına sebep olabilecek nitelikte olabilecektir.

İnternet yoluyla elde edilen kişisel veriler boşanma davalarında boşanma sebebi olabilir mi? Anayasanın md.38 (Ek: 3.10.2001-4709/15 md.) "Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez". Boşanma davası bir hukuk davasıdır ve tüm kanunların üzerinde olan Anayasa hükümleri boşanma davalarında da uygulanacaktır. Demek ki öncelikle boşanma davalarında boşanma sebebi olarak kullanılacak olan kişisel verilerin hukuka uygun olarak elde edilmiş olması gerekmektedir.

İnternet yoluyla elde edilen kişisel verilerden edinilen bilgilere ilk örnek msn veya e-posta kayıtları olabilecektir³². E-postalar açısından durum, başkasına ait mektupların posta kutusundan gizlice alınıp, mahkemeye delil olarak sunulmasından farklı değildir. Elektronik mesajların da geleneksel mektupların elektronik biçimleri olmaları nedeniyle kişisel nitelik taşımalarından dolayı bunlara

³² <http://www.bilismhukuk.com/2009/07/bosanma-davalarinda-msn-ve-e-posta-kayitlari-delil-olabilir-mi/2/>

yapılan bu tip bir tecavüzün de (izinsiz okunması vb.) haberleşme hürriyetinin ihlali olacağı ve hukuka aykırı delil niteliğinde olduğu tartışmasızdır.

İkinci olarak tartışılacak olan husus; internet yoluyla ses kaydı yapılması durumunda bu ses kaydının boşanma sebebi olarak kabul edilip edilemeyeceğidir. Yargıtay 2007/17220 E. 2008/13614 K. 20.10.2008 tarihli kararında³³ “...Bir delilin elde edilişi, kişilerin Anayasa ile tanınmış hakların ihlali suretiyle gerçekleşmiş ise, onun hukuka aykırı olarak elde edildiğinin kabulü gerekeğinde duraksama bulunmamaktadır. Delilin elde edilmesinde hukuka uygunluk nedenleri varsa, o zaman kanuna aykırılık ortadan kalkar. Kuşkusuz Anayasaya göre; herkes özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. (Anayasa m.20/1) Ancak evlilik birliğinde eşlerin, evliliğin devamı süresince birbirlerine sadık kalmaları da yasal bir zorunluluktur. (TMK.m.185/3) Eşlerden birinin, bu alana ilişkin özel yaşamı, evlilikle bir araya geldiği ve birlikte yaşadığı hayat arkadaşı olan diğer eşi de en az kendisinininkine kadar yakından ilgilendirir. O nedenle, evlilikte, evlilik birliğine ilişkin yasal yükümlülükler alanı, eşlerin her birinin özel yaşam alanı olmayıp, aile yaşamı alanıdır. Bu alanla ilgili de eşlerin tek tek özel yaşamlarının değil bütün olarak aile yaşamının gizliliği ve dokunulmazlığı önem ve öncelik taşır. Bu bakımdan evliliğin yasal yükümlülükler alanı, diğer eş için dokunulmaz değildir. Bu nedenle, eşinin sadakatinden kuşkulanan davacı-davalının, birlikte yaşadıkları her ikisinin de ortak mekânı olan konutta, eşinin bilgisi dışında ses kayıt cihazı yerleştirerek, eşinin aleni olmayan konuşmalarını kaydetmesinde bu suretle sadakat yükümlülüğü ile bağdaşmayan davranışlarını tespit etmesinde özel hayatın gizliliğinin ihlalinden söz edilemez ve hukuka aykırılık bulunduğu kabul olunamaz. Aksine, aile birliğine ilişkin ortak yaşanan mekâna davalının, meşru olmayan bir amaç için arkadaşlarını kabul etmesinde, aile hayatının gizliliğini ihlal söz konusudur. Bu bakımdan sözü edilen delilin elde edilmesinde hukuka aykırılık bulunduğundan söz edilemez...”. Yargıtay bu kararında ses kayıtlarının boşanma davasında delil olarak kullanılabileceğini kabul etmiştir. Kanımızca ses kayıtları da hukuka uygun olarak elde edildikleri sürece boşanma davalarında genel boşanma sebebi olarak kabul edilebilecektir. Ses

³³ Kararın tam metni için bkz. <http://www.tugsanyilmaz.av.tr/aile-hukuku-ve-kisiler-hukuku/eve-yerlestirilen-ses-kayit- cihazi-ile-dinleme-bosanma-davasi-delili-olabilir-mi>

kayıtlarının aldatmaya veya evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına ilişkin delil olması sebebiyle evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle boşanma davası açılacaktır.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle boşanma davası açılan diğer bir durum; facebook adlı sosyal paylaşım sitesi kayıtlarıdır³⁴. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 2013/19577 E. ve 2014/1926 K. Sayılı kararında³⁵ “.....Mahkemece; davacı tarafından dosyaya sunulan elektronik ortamdan elde edilen resimler ve elektronik ortamda (sosyal paylaşım sitesi kullanılarak) yapılan görüşmelere ilişkin çıktılar esas alınarak, kocanın güven sarsıcı davranışları sabit kabul edilmiş, buna bağlı olarak boşanma kararı verilmiştir. Elektronik ortamdaki fotoğraf, film, görüntü veya ses kaydı gibi veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcılar, diğer delillerle desteklendikleri takdirde “delil” olarak hükme esas alınabilir. Bu veriler tek başına vakıaların ispatına yeterli değildir. Hükme esas alınan elektronik ortamdan elde edilen görüntülerdeki şahısların kocanın yakınları olduğu anlaşılmaktadır. Facebook isimli sosyal paylaşım sitesi kullanılarak kocanın, dayısıyla görüşmelerine ilişkin iletişim kayıtlarının da; davacının, sosyal paylaşım sitesinde kendisini “kocanın dayısı” yerine koymak suretiyle “dayısı ile koca” yazıyormuş görüntüsü verilerek davacı tarafından oluşturulduğu, davacının da bunu kabul ettiği anlaşılmaktadır. Bu halde, sosyal paylaşım sitesi üzerinden yapılan görüşme kayıtları da vakıaların ispatında dikkate alınamaz (HMK md. 189/2).....”. Kanımızca facebook vasıtasıyla elde edilen veriler ister resim ister mesaj olsun boşanma davası için yeterli delil teşkil etmeye yeterlidir. Facebook sayfasında paylaşılan fotoğraflar herkese ya da diğer eşe açık olduğu sürece boşanma davasında delil olarak kullanılabilir ve evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılması için yeterlidir. Facebook a erişim şifre ile sağlanıyor ve diğer eş bu şifreyi kırmak suretiyle eşinin bilgilerine resimlerine erişiyor ise ancak hukuka aykırı olarak elde edilen delilden söz edilebilir ve bu durumda hukuka aykırı olarak elde edilen deliller boşanma davasında delil olarak kullanılamaz. Bu hal dışındaki tüm hallerde facebook aracılığı ile elde edilen tüm bilgiler evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına sebebiyet verecektir.

³⁴ Örnek Yargıtay Kararları için bkz. Y. 3. HD. 2012/23195 E. , 2013/698 K., 21.01.2013; Y. 4. HD, 2012/1899 E., 2013/1513 K., 31.01.2013; Y. 2. HD. 2012/8580 E., 2012/28405 K., 27.11.2012.

³⁵ Kararın tam metni için bkz. <http://www.baroturk.com/facebook-kayıtlarinin-bosanma-davasina-etkisi-karari-2391h.htm>

Günümüzde internet verilerinin en çok paylaşıldığı programlardan birisi de whatsapp dır. Whatsapp, messenger benzeri bir akıllı telefon uygulamasıdır³⁶. Whatsapp size internet üzerinden mesajlaşma, video yollama, ses kaydı yollama, resim yollama gibi özellikler sunar. Eşlerden birisi diğer eşin telefonunda kullandığı whatsapp programı aracılığıyla resim, video, ses kaydı ya da mesajı boşanma davasında delil olarak kullanabilir ve bu durum evlilik birliğinin temelinden sarsılması durumuna da örnek teşkil edecektir.

Telefon aracılığıyla kullanılan bir diğer uygulama skype uygulamasıdır. Skype'ın anlık mesajlaşma, sesli ve görüntülü çağrı özellikleri sayesinde, nerede olurlarsa olsunlar değer verdiğiniz kişilerle deneyimlerinizi kolayca paylaşabilme imkânı sunan bir uygulamadır³⁷. Skype vasıtasıyla elde edilen mesaj, video ya da görüntüler de boşanma davasında delil olarak kullanılabilir. Elde edilen veriler evlilik birliğinin temelden sarsılması sebebiyle boşanma davası açılmasına olanak tanıyacaktır.

V. SONUÇ

Özel boşanma sebepleri dışında kalan genel boşanma sebepleri; evlilik birliğinin temelden sarsılması, anlaşmalı boşanma ve ortak hayatın fiilen kurulamaması ve fiili ayrılık nedenleridir.

Evlilik birliğinin temelden sarsılmasına sebep olacak olaylar, kanunda sayma yoluyla tek tek belirtilmemiş aksine kanun koyucu hâkimlere bu konuda takdir yetkisi tanımıştır. Yargıtay kararları ve uygulamada; birden fazla sebep, evlilik birliğinin temelden sarsılmasına neden olacak nitelikte sebep olarak kabul edilmektedir.

İnternet yoluyla elde edilen kişisel veriler hukuka uygun olarak elde edildikleri sürece boşanma davalarında delil olarak kullanılabilir.

Sosyal paylaşım sitelerinin her geçen gün artması evliliklerin temelinden sarsılmasına da sebep olmuştur. E-posta, ses kaydı, facebo-

³⁶ <http://whatsapp.nedir.com/>

³⁷ <http://www.skype.com/tr/about/>

ok, whatsapp Messenger ve skype gibi programlar da kişiler kendi kişisel bilgilerini paylaşmaktadır. Kişilerin kişisel verilerini paylaştığı bu sosyal paylaşım sitelerinden elde edilen kişisel veriler kanımızca evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle boşanma davası açılmasına sebep olacak niteliktedir.

Kaynakça

- Akıntürk Turgut - Ateş Karaman Derya, Türk Medeni Hukuku- Aile Hukuku, Cilt II, İstanbul 2013.
- Başalp Nilgün, Kişisel Verilerin Korunması Ve Saklanması, Ankara 2004.
- Ceylan Ebru, Türk İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, İstanbul 2006.
- Dammann Ulrich – Simitis Siphritos, Eg-Datenschutzrichtlinie, Baden-Baden 1997.
- Dinç Engin, Kişisel Verilerin Korunmasında Uluslararası Düzenlemeler Ve Türkiye'nin Durumu, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2006.
- Dural Mustafa - Öğüz Tufan - Gümüş Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku C.III, Aile Hukuku, İstanbul 2014.
- Dural Mustafa - Öğüz Tufan, Aile Hukuku, İstanbul 1998.
- Egger August, Zürcher Kommentar, Familienrecht, 1. Abteilung, Das Eherecht, (Art. 90-251, Zgb.), Zürich,1936, (Çev. Tahir Çağa, İstanbul 1943)
- Feyzioğlu Feyzi, Aile Hukuku, İstanbul 1986.
- Hatemi Hüseyin / Serozan Rona, Aile Hukuku, İstanbul 1993.
- Helvacı Serap - Erlüle Fulya, Medeni Hukuk, İstanbul 2011.
- Helvacı Serap, İsviçre Ve Türk Hukuklarında Boşanma Sebepleri", Prof. Dr. Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı, C. 2, İstanbul 2002.
- Kılıçoğlu Ahmet M., Medeni Hukuk Temel Bilgiler, Ankara 2012.
- Köprülü Bülent- Kaneti,Selim, Aile Hukuku, İstanbul 1989.
- Özdamar Demet, Türk Hukukunda Özellikle Türk Medeni Kanunu Hükümleri Karşısında Kadının Hukuki Durumu, Ankara 2002.
- Özdemir Hayrunnisa, Elektronik Haberleşme Alanında Kişisel Verilerin Özel Hukuk Hükümlerine Göre Korunması, Doktora Tezi, Ankara 2009.
- Öztan Bilge, Aile Hukuku, Ankara 2004.
- Öztan Bilge, "Türk Medeni Kanununa Göre Evliliği Sona Erdiren Sebepler Özellikle Boşanma", Prof. Dr. Turgut Kalpsüz' E Armağan, Ankara 2003.

- Saymen Ferit Hakkı - Elbir Halid Kemal, Türk Medeni Hukuku, C. III Aile Hukuku, İstanbul 1960.
- Schwarz Andreas, Aile Hukuku, İstanbul 1946.
- Tekinay Selahattin Sulhi, Türk Aile Hukuku, İstanbul 1990.
- Uyar Talih, "Yargıtay Kararlarında Evlilik Birliğinin Sarsılması Veya Müşterek Hayatın Yeniden Kurulamaması Nedeniyle Boşanma", Prof. Dr. Kemal Oğuzman Anısına Armağan, İstanbul 2000.
- Velidedeoğlu Hıfzı Veldet, Türk Medeni Hukuku, C.II, Aile Hukuku, İstanbul 1965.
- Velidedeoğlu Hıfzı Veldet, "İmtizaçsızlık Sebebiyle Boşanmada Kusur Mefhumu", İstanbul 1943.
- Zevkliler Aydın - Ertaş Şeref - Havutçu Ayşe - Gürpınar Damla, Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk (Temel Bilgiler), Ankara 2013.
- Zevkliler Aydın - Acabey Beşir - Gökyayla Emre, Medeni Hukuk (Giriş- Başlangıç Hükümleri- Kişiler Hukuku- Aile Hukuku), Ankara 1997.